Zbirka odločb sodne prakse

SKLEPNI PREDLOGI GENERALNE PRAVOBRANILKE
ELEANOR SHARPSTON,
predstavljeni 19. novembra 2015 [1]

Zadeva C-377/14

Ernst Georg Radlinger,
Helena Radlingerová
proti
FINWAY a.s.(Predlog za sprejetje predhodne odločbe,

ki ga je vložilo Krajský soud v Praze (Češka republika))

„Direktiva 93/13/EGS — Direktiva 2008/48/ES — Nacionalna postopkovna pravila, ki urejajo postopke zaradi insolventnosti — Obveznost nacionalnega sodišča, da po uradni dolžnosti obravnava vprašanja glede zakonodaje EU o varstvu potrošnikov v postopkih zaradi insolventnosti — Pomen ‚skupnega zneska kredita' — Izračun efektivne obrestne mere — Nedovoljeni pogoji v potrošniških kreditnih pogodbah — Presoja nedovoljenosti kazenskih določb — Posledice ugotovitve kumulativne nedovoljenosti"

1. Postopek v glavni stvari se nanaša na incidenčni zahtevek dolžnikov v okviru postopka zaradi insolventnosti. [2] Dolg, zaradi katerega se je začel ta postopek, je nastal zaradi nezmožnosti dolžnikov, da bi izpolnila svoje obveznosti iz potrošniške kreditne pogodbe. V tem predlogu za sprejetje predhodne odločbe želi Krajský soud v Praze (okrožno sodišče v Pragi) pridobiti smernice glede vprašanja, ali so nacionalna postopkovna pravila, ki urejajo te postopke in sodišču preprečujejo, da bi preučilo, ali sta dolžnika upravičena do varstva na podlagi predpisov o varstvu potrošnikov iz Direktive 93/13 [3] in Direktive 2008/48 [4], v skladu s pravom EU. V bistvu želi izvedeti, v kolikšnem obsegu je dolžno obravnavati te določbe po uradni dolžnosti, ali mora pri presoji upoštevati obveznost dajalcev kredita do zagotavljanja informacij v skladu z Direktivo 2008/48, kako je treba oceniti kazni iz kreditnih pogodb v okviru Direktive 93/13 in kakšne bi bile posledice ugotovitve, da take kazni kumulativno niso dovoljene.

1 — Jezik izvirnika: angleščina.

2 — Izraz „incidenčni zahtevek" v češkem pravu razumem kot zahtevek, ki se vloži med postopkom zaradi insolventnosti, o katerem odloča sodišče v okviru tega postopka.

3 — Direktiva Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 15, zvezek 2, str. 288-293).

4 — Direktiva 2008/48/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. aprila 2008 o potrošniških kreditnih pogodbah in razveljavitvi Direktive Sveta 87/102/EGS (UL L 133, str. 66).

Zakonodaja Evropske unije

Direktiva 93/13

2. Direktiva 93/13 se uporablja za nedovoljene pogoje v pogodbah, sklenjenih med prodajalcem ali ponudnikom in potrošnikom.[5] Med cilji Direktive 93/13 je zagotavljanje, da potrošniške pogodbe ne vsebujejo nedovoljenih pogojev, in zaščita potrošnikov pred zlorabo moči prodajalcev ali ponudnikov, zlasti pred enostranskimi tipskimi pogodbami in nedovoljeno izključitvijo temeljnih pravic v pogodbah.[6] Če se stranki o pogodbenem pogoju nista posamično dogovorili, se pogoj obravnava kot nedovoljen, „če v nasprotju z zahtevo o dobri veri povzroči veliko neravnovesje med pravicami in obveznostmi strank, ki izhajajo iz pogodbe, v škodo potrošnika“.[7] Za pogoje, sestavljene vnaprej, na katere potrošnik ni mogel vplivati, za namene člena 3(1) vedno velja, da se stranki o njih nista „dogovorili posamično“.[8] Priloga k Direktivi 93/13 vsebuje okvirni in nedokončani seznam pogojev, ki lahko štejejo za nedovoljene,[9] vključno s tistimi, katerih cilj ali učinek je, da mora potrošnik, ki ne izpolni svoje obveznosti, plačati nesorazmerno visoko nadomestilo.[10]

3. Nedovoljenost pogodbenega pogoja je treba oceniti „ob upoštevanju narave blaga ali storitev, za katero je bila sklenjena pogodba, in s sklicevanjem na vse okoliščine, ki so obstajale v času sklepanja pogodbe, ter na vse druge pogoje te pogodbe ali druge pogodbe, od katere je pogoj odvisen“.[11]

4. Države članice morajo v svojih ukrepih za prenos Direktive 93/13 zagotoviti, da „nedovoljeni pogoji, uporabljeni v pogodbi, ki jo s potrošnikom sklene prodajalec ali ponudnik, kakor je določeno z nacionalnim pravom, niso zavezujoči za potrošnika in da pogodba še naprej zavezuje obe stranki na podlagi teh pogojev, če je nadaljnji obstoj mogoč brez nedovoljenih pogojev“.[12]

5. Države članice morajo tudi zagotoviti, da „v interesu potrošnikov in konkurentov obstajajo ustrezna in učinkovita sredstva za preprečevanje nadaljnje uporabe pogodbenih pogojev v pogodbah, ki jih s potrošniki sklenejo prodajalci ali ponudniki“.[13]

Direktiva 2008/48

6. Direktiva 2008/48[14] usklajuje nekatere vidike pravil držav članic v zvezi s pogodbami, ki urejajo potrošniške kredite.[15] V uvodni izjavi 10 je pojasnjeno, da je področje uporabe Direktive 2008/48 v njej sicer izrecno določeno, vendar lahko države članice kljub temu v skladu s pravom EU njene določbe uporabljajo v zadevah, ki jih Direktiva ne ureja. V tej zadevi so pomembni naslednji cilji, navedeni v Direktivi 2008/48: razvoj bolj preglednega in učinkovitega potrošniškega kreditnega trga znotraj notranjega trga;[16] doseči polno uskladitev in hkrati potrošnikom zagotoviti visoko in primerljivo raven varovanja v vsej Evropski uniji;[17] zagotoviti, da kreditne pogodbe jasno in jedrnato

5 — Člen 1(1).

6 — Uvodni izjavi štiri in devet preambule k Direktivi 93/13.

7 — Člen 3(1).

8 — Člen 3(2).

9 — Člen 3(3).

10 — Priloga, točka 1(e).

11 — Člen 4(1).

12 — Člen 6(1).

13 — Člen 7(1).

14 — Direktiva 2008/48 je bila spremenjena z Direktivo Komisije 2011/90/EU z dne 14. novembra 2011 o spremembi dela II Priloge I k Direktivi 2008/48/ES Evropskega parlamenta in Sveta, ki določa dodatne predpostavke za izračun letne efektivne obrestne mere (UL L 296, str. 35). Vendar je Direktiva 2011/90 začela veljati po sklenitvi sporne potrošniške kreditne pogodbe.

15 — Člen 1.

16 — Uvodni izjavi 6 in 7.

17 — Uvodna izjava 9.

vsebujejo vse potrebne informacije, da bi se potrošniki lahko odločali ob polnem poznavanju dejstev, ter jim omogočiti poznavanje svojih pravic in obveznosti iz kreditne pogodbe in [zagotoviti], da imajo potrošniki informacije o stroških efektivnih obrestnih mer (v nadaljnjem besedilu: APR) v vsej Evropski uniji, da jih lahko primerjajo.[18]

7. Direktiva 2008/48 ureja kreditne pogodbe za potrošnike.[19] Vendar so pogodbe, „zavarovane s hipoteko ali z drugim primerljivim poroštvom, ki se običajno uporablja v državi članici za nepremično premoženje, oziroma zavarovane s pravico v zvezi z nepremičnim premoženjem“, izrecno izvzete s področja uporabe direktive.[20]

8. V členu 3 so pomembne te opredelitve:

„(c) ‚kreditna pogodba‘ pomeni pogodbo, s katero dajalec kredita odobri ali obljubi, da bo odobril potrošniku kredit v obliki odloga plačila, posojila ali drugega podobnega finančnega dogovora […]

(g) ‚skupni stroški kredita za potrošnika‘ pomeni vse stroške, vključno z obrestmi, provizijami, davki in vsemi drugimi vrstami pristojbin, ki jih mora potrošnik plačati v zvezi s kreditno pogodbo in ki so dajalcu kredita znani […]

(h) ‚skupni znesek, ki ga mora plačati potrošnik‘ pomeni vsoto skupnega zneska kredita in skupnih stroškov kredita za potrošnika;

(i) ‚efektivna obrestna mera [APR]‘ pomeni skupne stroške kredita za potrošnika, izražene kot letni odstotek skupnega zneska kredita, po potrebi vključno s stroški iz člena 19(2);[21]

[…]

(l) ‚skupni znesek kredita‘ pomeni najvišjo dovoljeno mejo ali vsoto vseh zneskov, ki so na voljo po kreditni pogodbi;

[…]“

9. Člen 5 določa obveznost zagotavljanja informacij potrošnikom pred sklenitvijo kreditne pogodbe. Čeprav ta določba kot taka v obravnavani zadevi ni sporna, se v njej navedene informacije odražajo na zavezujočem seznamu informacij v členu 10, ki morajo biti vključene v kreditne pogodbe. Ta določba zahteva, da se kreditne pogodbe pripravijo na papirju ali drugem trajnem nosilcu podatkov. Vse pogodbene stranke morajo prejeti izvod kreditne pogodbe.[22] V členu 10(2) je naštetih 22 različnih informacij, ki morajo biti jasno in jedrnato navedene v vsaki kreditni pogodbi. Ta seznam vključuje: „skupni znesek kredita in pogoje, ki urejajo črpanje kredita“.[23]

10. Ker Direktiva 2008/48 usklajuje kreditne pogodbe za potrošnike, države članice ne smejo uvesti drugih določb in dovoliti, da se potrošniki odpovejo pravicam, ki so jim podeljene z nacionalnimi zakoni, ki uveljavljajo to direktivo ali so z njo usklajene.[24]

18 — Uvodni izjavi 19 in 31.

19 — Člen 2(1).

20 — Člen 2(2)(a).

21 — Člen 19(1) določa, da se APR izračuna v skladu z matematično formulo iz dela I Priloge I. Člen 19(2) določa, da je treba za namen izračuna APR, ko se ugotavljajo celotni stroški kredita, določene stroške, ki jih plača potrošnik, izključiti, medtem ko je treba določene stroške upoštevati. Podrobnosti glede teh stroškov za obravnavano zadevo niso pomembne in jih zato nisem navedla.

22 — Člen 10(1).

23 — Člen 10(2)(d). Pojem „črpanje kredita“ v Direktivi 2008/48 ni opredeljen. Opredelitev v slovarju *Shorter Oxford English Dictionary* vključuje: „An act of raising money through loans; borrowing (dejanje zbiranja denarja prek posojil; posojanje).“ V določenih primerih ga je mogoče razumeti tudi tako, da se nanaša na položaj, ko je posojilo na voljo in posojilojemalec lahko dostopa do sredstev v več obrokih.

24 — Člen 22(1) in (2).

11. Pri izvajanju Direktive 2008/48 morajo države članice predpisati učinkovite, sorazmerne in odvračilne kazni. [25]

Nacionalno pravo

Postopki zaradi insolventnosti

12. Predložitveno sodišče pojasnjuje, kako se uporabljajo nacionalna pravila, ki urejajo postopke zaradi insolventnosti.

13. Posameznik plačilno ni sposoben, če ne more poravnati svojih finančnih obveznosti več kot 30 dni po njihovi zapadlosti. Dolžnik, ki ni trgovec, lahko stečajnemu sodišču predlaga, naj se njegova plačilna nesposobnost preuči in reši z odpustom dolga. Stečajno sodišče v takih postopkih ne sme ugotavljati obstoja, zneska ali vrstnega reda prijavljenih terjatev, tudi če se pojavijo vprašanja, ki jih ureja Direktiva 93/13 ali Direktiva 2008/48, razen če te terjatve prereka stečajni upravitelj, drug upnik ali izjemoma sam dolžnik. Zadevna stranka mora v ta namen pri stečajnemu sodišču vložiti incidenčni zahtevek.

14. Če je stečajno sodišče odobrilo rešitev plačilne nesposobnosti z odpustom, lahko dolžnik vloži incidenčni zahtevek. Če se ta zahtevek nanaša na izvršljivo nezavarovano terjatev, ga lahko stečajno sodišče obravnava. Vendar je pri tem presoja stečajnega sodišča omejena na to, ali je terjatev zastarala oziroma ali je potekel rok za njeno izpolnitev. [26] Stečajno sodišče incidenčnega zahtevka v skladu z nacionalnimi postopkovnimi pravili ne sme vsebinsko obravnavati, če se nanaša na zavarovane terjatve. [27]

Pravo varstva potrošnikov in potrošniški kredit

15. Predložitveno sodišče navaja, da je ničen vsak zakonski akt, ki zaradi svoje vsebine ali namena nasprotuje zakonu, ali ga želi zaobiti, ali je v nasprotju s sprejetimi moralnimi načeli.

16. Potrošniške kreditne pogodbe morajo biti sklenjene pisno ter dajalec kredita mora vanje med drugim vključiti podatke o skupnem znesku kredita in zaračunani APR. Če te zahteve niso izpolnjene, kreditna pogodba ni v celoti nična. [28] Vendar ko potrošnik to dejstvo uveljavlja nasproti dajalcu kredita, tečejo obresti na potrošniško pogodbo od začetka po obrestni meri, ki je veljala v času sklenitve pogodbe in jo je objavila češka nacionalna banka; vsi drugi sporazumi glede drugih plačil za potrošniške kreditne pogodbe pa so nični. [29]

17. Dogovori v potrošniških pogodbah, ki s kršitvijo načela dobre vere povzročajo neravnovesje na trgu glede pravic in obveznosti strank v škodo potrošnikov, so nični. [30]

25 — Člen 23.

26 — Taka terjatev se obravnava enako, kot če bi jo prerekal stečajni upravitelj (člen 410(2) in (3) zakona št. 182/2006 o stečaju in načinih njegove rešitve, kakor je bil spremenjen z zakonom št. 185/2013 (zakon o postopkih zaradi insolventnosti).

27 — Odstavek 160(4) zakona o postopkih zaradi insolventnosti.

28 — Odstavek 6(1) zakona št. 145/2010 o potrošniškem kreditu in Priloga 3 k temu zakonu.

29 — Odstavek 8 zakona o potrošniškem kreditu.

30 — Odstavka 55(2) in56 civilnega zakonika.

Dejansko stanje, postopek in predložena vprašanja za predhodno odločanje

18. Ernst Radlinger in Helena Radlingerová (v nadaljevanju: zakonca Radlinger ali potrošnika ali dolžnika) sta 29. avgusta 2011 sklenila potrošniško kreditno pogodbo z družbo Smart Hypo (v nadaljevanju: posojilodajalec). V skladu s to pogodbo je družba Smart Hypo odobrila posojilo v višini 1.170.000 CZK (43.205 EUR).[31] V zameno sta se zakonca Radlinger zavezala za vračilo zneska 2.958.000 CZK (109.231 EUR) v 120 mesečnih obrokih v višini 24.375 CZK (900 EUR), ki zapadejo v plačilo vsakega 20. v mesecu (razen prvega obroka, ki je zapadel v plačilo 31. avgusta 2011 in je znašal 33.000 CZK: ta zneska sta bila odšteta od izposojene glavnice). Znesek 2.958.000 CZK je bil sestavljen tako: (i) glavnica 1.170.000 CZK; (ii) 10-odstotna letna obrestna mera na glavnico za čas trajanja kreditne pogodbe (skupno tudi 1.170.000 CZK); (iii) provizija za kredit v višini 585.000 CZK (21.602 EUR) in (iv) zgoraj navedeni stroški.[32] Glede na načrt odplačila v pogodbi, naj bi zakonca Radlinger med 31. avgustom 2011 in 20. julijem 2017 dejansko odplačevala stroške posojilodajalca, obresti in provizijo. Z odplačevanjem glavnice pa bi začela šele od 73. obroka. APR je bila ocenjena na 28,9 %.[33]

19. Zakonca Radlinger sta se hkrati dogovorila, da bosta posojilo zavarovala tako: (i) s hipoteko na družinsko hišo in zemljišče, v njuni lasti; (ii) z ureditvijo zavarovanja za to nepremično premoženje, v skladu s katerim se v primeru zavarovalnega primera kakršna koli korist plača neposredno posojilodajalcu; in (iii) z notarsko pogodbo, ki je vključevala določbo o neposredni izvršljivosti dolga.

20. Poleg zgoraj navedenih zakonskih zamudnih obresti sta se zakonca Radlinger v kreditni pogodbi zavezala, da posojilodajalcu plačata pogodbeno kazen v višini 0,2 % glavnice za vsak dan ali del dneva zamude pri odplačilu tega zneska, provizijo za kredit ali obresti. Če bi zamuda trajala več kot en mesec, sta se tudi zavezala za plačilo pogodbene kazni 117.000 CZK (4 320 EUR) v enkratnem znesku in pavšalnega zneska 50.000 CZK (1 846 EUR) za stroške posojilodajalca pri izterjavi dolgovanih zneskov, ki niso vključevali stroškov arbitraže, sodnega postopka ali pravnega zastopanja.[34]

21. Če bi zakonca Radlinger prišla v zamudo s plačilom ali bi posojilodajalec odkril, da sta navedla lažne ali zelo izkrivljene podatke ali zamolčala pomemben podatek v prošnji za kredit, bi posojilodajalec lahko zahteval takojšnje odplačilo glavnice in pripadajočih stroškov, določenih v kreditni pogodbi. Poleg tega bi bilo treba plačati tudi pogodbene in zakonske obresti.

22. Posojilodajalec je 27. septembra 2011 zakoncema Radlinger sporočil, da sta mu zamolčala podatek, da je bila njuna lastnina predmet izvršbe. Sklep o izvršbi je bil izdan za znesek 4285 CZK (158 EUR). Kljub temu je posojilodajalec na tej podlagi zahteval takojšnje odplačilo celotnega dolga. Posojilodajalec je z dopisom z dne 19. novembra 2012 ponovno terjal odplačilo ter navedel, da plačila zakoncev Radlinger v okviru kreditne pogodbe niso bila pravilna in pravočasna. Vendar sta zakonca Radlinger po mnenju predložitvenega sodišča zakonca Radlinger prišla v zamudo šele decembra 2012.

23. Družba FINWAY a.s. (v nadaljevanju: družba Finway ali upnik), tožena stranka v postopku v glavni stvari, je nato prevzela te terjatve od družbe Smart Hypo.

31 — Navedla sem približne zneske v EUR glede na trenutni menjalni tečaj. Pri izračunavanju sem naletela na manjšo težavo. Če je bilo dogovorjeno, da se odplača 120 x 24.375 CZK, je potem celotno odplačilo znašalo 2.925.000 CZK, in torej ni vključevalo zneska 33.000 CZK (1 219 EUR).

32 — Pri tem točke (ii), (iii) in (iv) štejem za „pripadajoče stroške“ posojila.

33 — Izključno predložitveno sodišče pa je tisto, ki mora preveriti izračun APR. Glede na navedene zneske v predložitveni odločbi in opredelitve v členu 3(g), (h), (i) in (l) Direktive 2008/48 ne razumem, kako priti do izračuna APR v višini 28,9 %.

34 — Pri tem te zneske skupaj štejem za „pogodbene kazni“.

24. Predložitveno sodišče je 26. aprila 2013 zakonca Radlinger razglasilo za plačilno nesposobna, imenovalo je stečajnega upravitelja in upnike pozvalo, naj prijavijo terjatve. Družba Finway je 23. maja 2013 v okviru postopka zaradi insolventnosti prijavila dve izterljivi terjatvi. Prva je bila zavarovana terjatev v višini 3.045.991 CZK (112.480 EUR). Druga je bila nezavarovana terjatev v višini 1.359.540 CZK (50.204 EUR) in je pomenila pogodbeno kazen za zamudo pri plačilu v višini 0,2 % na dan od 23. septembra 2011 do 25. aprila 2013.

25. Zakonca Radlinger sta 3. julija 2013 v sodnem postopku priznala, da sta terjatvi izterljivi, vendar sta izpodbijala višino obeh, izterljive in neizterljive terjatve, ker naj bi bili pogoji iz prvotne kreditne pogodbe v nasprotju s sprejetimi moralnimi načeli. Trdita, da je znesek, ki bi ga morala plačati (1.496.801 CZK (55.272,70 EUR), precej nižji od terjatev, ki jih je prijavila družba Finway. Stečajni upravitelj ni prerekal terjatve družbe Finway.

26. Predložitveno sodišče je zakoncema Radlinger s sklepom z dne 23. julija 2013 odobrilo skupni odpust dolga na podlagi načrta odplačil. Zakonca Radlinger sta naslednji dan vložila incidenčni zahtevek, s katerim sta zahtevala, naj sodišče ugotovi, da prijavljene terjatve družbe Finway niso legitimne, ker so v nasprotju s sprejetimi moralnimi načeli.

27. Predložitveno sodišče navaja, da mu nacionalna pravila, ki urejajo postopke zaradi insolventnosti, preprečujejo, da po vsebini odloči o incidenčnem zahtevku zakoncev Radlinger. Na podlagi teh pravil se taki zahtevki lahko vložijo, samo če stečajno sodišče odobri rešitev plačilne nesposobnosti z odpustom dolga. V tem primeru nacionalna pravila zakoncema Radlinger sploh ne dovoljujejo vložitve incidenčnega zahtevka zoper zavarovano terjatev. Zato je treba ta del zahtevka zavrniti. Vendar lahko v skladu z nacionalnimi pravili dolžnik vloži incidenčni zahtevek glede nezavarovane terjatve.

28. Da bi lahko odločilo o incidenčnem zahtevku zakoncev Radlinger, je Krajský soud v Praze prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ta vprašanja:

1. Ali člen 7(1) Direktive 93/13 in člen 22(2) Direktive 2008/48 ali katere druge določbe prava EU o varstvu potrošnikov nasprotujejo nacionalnim pravilom, ki v postopkih zaradi insolventnosti:

   — omogočajo sodišču, da preuči obstoj, znesek ali vrstni red terjatev zoper dolžnika, ki je potrošnik, samo na podlagi incidenčnega zahtevka, ki ga je vložil stečajni upravitelj, upnik ali dolžnik;

   — dovoljujejo, da tak dolžnik zahteva sodni nadzor nad prijavljenimi terjatvami upnikov (i), le če se odobri rešitev njegove plačilne nesposobnosti v obliki odpusta dolga, (ii) samo v zvezi z nezavarovanimi terjatvami in (iii) v primeru terjatev, ki so bile z odločbo pristojnega organa razglašene za izterljive, samo iz razloga, da je terjatev zastarala ali je potekel rok za njeno izpolnitev?

2. Ali mora sodišče v postopkih zaradi insolventnosti glede terjatev iz potrošniške kreditne pogodbe po uradni dolžnosti upoštevati to, da posojilodajalec ni zagotovil informacij iz člena 10(2) Direktive 2008/48 (tudi če potrošnik tega ni uveljavljal), in na podlagi nacionalnega prava ugotoviti, da so pogodbeni sporazumi nični?

Če je odgovor na prvo ali drugo vprašanje pritrdilen:

3. Ali imajo te določbe teh direktiv neposreden učinek in ali se lahko neposredno uporabijo, glede na to, da odločanje sodišča po uradni dolžnosti posega v horizontalno razmerje med potrošnikom in ponudnikom proizvodov ali storitev?

4. Kolikšen je „skupni znesek kredita“ iz člena 10(2)(d) Direktive 2008/48 in kolikšni so „zneski črpanja“ v formuli za izračun APR iz Priloge I k tej direktivi, če (i) je v kreditni pogodbi formalno določen znesek kredita, ki ga je treba izplačati, vendar (ii) je dogovorjeno, da se terjatve posojilodajalca iz naslova provizije in prvega obroka odplačila s tem zneskom izravnajo tako, da ti zneski v resnici niso nikoli izplačani potrošniku, ampak vedno ostanejo na razpolago posojilodajalcu? Ali vključitev teh zneskov vpliva na izračun?

5. Ali je treba pri presoji, ali zgoraj navedene kazni niso dovoljene za namene točke 1(e) Priloge k Direktivi 93/13, presoditi kumulativni učinek vseh takih določb v pogodbi, ne glede na to, ali upnik vztraja pri njihovi izpolnitvi v celoti ali to, da bi nekatere od njih v skladu z nacionalnim pravom lahko bile ničnе, ali samo znesek kazni, ki so dejansko zahtevane ali jih je mogoče zahtevati?

6. Če se ugotovi, da pogodbene kazni niso dopustne, ali se ne sme uporabiti nobena od posameznih kazni, zaradi katerih je sodišče (šele ko jih je obravnavalo kot celoto) ugotovilo, da je bil znesek nadomestila nesorazmerno visok v smislu točke 1(e) Priloge k Direktivi 93/13, ali pa samo nekatere od njih (in v tem primeru, po katerem merilu je treba to presojati)?

29. Pisna stališča so predložili zakonca Radlinger, družba Finway, vladi Češke republike in Poljske ter Evropska komisija. Nemčija in Komisija sta na obravnavi dne 15. julija 2015 predstavili ustna stališča.

Presoja

Prvo vprašanje

30. Predložitveno sodišče s prvim vprašanjem sprašuje, ali so nacionalna pravila, ki urejajo postopke zaradi insolventnosti v zvezi z dolgom, ki izvira iz potrošniške kreditne pogodbe, in ki: (i) zahtevajo, da dolžnik vloži incidenčni zahtevek v glavnem postopku zaradi insolventnosti, da se preuči obstoj, znesek ali vrstni red terjatev; in (ii) omejujejo njegovo pravico, da zahteva nadzor teh terjatev, v skladu s pravom EU, in zlasti Direktivo 93/13 in Direktivo 2008/48. Posledično to tudi sproži vprašanje, ali so taka pravila v skladu z načeloma enakovrednosti in učinkovitosti. [35]

31. Začela bom z obravnavanjem položaja glede na Direktivo 93/13, ki vzpostavlja sistem, ki varuje potrošnike in preprečuje, da bi jih zavezovali nedovoljeni pogodbeni pogoji, ter od držav članic zahteva, da zagotovijo ustrezna in učinkovita sredstva za preprečevanje nadaljnje uporabe takih pogojev v potrošniških pogodbah. [36] Ni sporno, da sta za namene te direktive zakonca Radlinger potrošnika in da je posojilodajalec ponudnik.

32. Predložitveno sodišče glede načela enakovrednosti v predložitveni odločbi navaja, da sodišče, ki odloča v postopkih zaradi insolventnosti, ne sme obravnavati obstoja, zneska in vrstnega reda terjatev na nobeni podlagi, razen če zadevna oseba – stečajni upravitelj, upnik ali (kot v tem primeru) dolžnik – vloži incidenčni zahtevek. Položaj je enak, če se postopki zaradi insolventnosti nanašajo na dolgove iz potrošniške pogodbe. Tako Sodišče nima nobenih podatkov, iz katerih bi izhajalo, da so nacionalna postopkovna pravila, ki zahtevajo, da dolžnik vloži incidenčni zahtevek – da bi na primer prerekal obstoj upnikove terjatve, ker pogodba, iz katere terjatev izvira, ni v skladu s predpisi EU o varstvu potrošnikov – manj ugodna od tistih, ki urejajo podobne položaje v nacionalnem pravu.

35 — Države članice morajo določiti postopkovna pravila ali pogoje, ki urejajo pravna dejanja, namenjena zagotavljanju varstva, ki ga določa pravo EU (načelo nacionalne postopkovne avtonomije). Za to načelo velja pogoj, da taka pravila niso manj ugodna od tistih, ki urejajo podobne položaje v nacionalnem pravu (načelo enakovrednosti) in da v praksi ne čezmerno otežujejo izvajanja pravic, ki jih potrošniku podeljuje pravo EU (načelo učinkovitosti); glej na primer sodbi Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, točka 46) in ERSTE Bank Hungary (C-32/14, EU:C:2015:637, točka 51).

36 — Glej člena (6)1 in 7 Direktive 93/13. Glej sklep Pohotovosť (C-76/10, EU:C:2010:685, točka 41).

33. Glede načela učinkovitosti iz ustaljene sodne prakse izhaja, da je treba vsak položaj, v katerem se postavi vprašanje, ali neka nacionalna procesna določba onemogoča ali pretirano otežuje uporabo prava EU, preizkusiti ob upoštevanju položaja te določbe v celotnem postopku ter poteka postopka in njegovih posebnosti pred različnimi nacionalnimi organi.[37] V ta namen je treba po potrebi upoštevati osnovna načela nacionalnega pravnega sistema, kot so načelo varstva pravic obrambe, načelo pravne varnosti in učinkovit potek postopka.[38]

34. Ali je glede na sporna nacionalna postopkovna pravila stečajnemu sodišču onemogočeno ali pretirano oteženo, da preuči obstoj, znesek in vrstni red terjatev, ki izvirajo iz potrošniške kreditne pogodbe, in ali ta pravila pretirano otežujejo pravico dolžnika, ki je potrošnik, da prereka prijavljeno terjatev?

35. Predložitveno sodišče navaja, da mu ta pravila preprečujejo, da bi v incidenčnem postopku preučilo legitimnost prve terjatve (v višini 3.045.991 CZK), ker je ta terjatev zavarovana. Sodišče lahko incidenčni zahtevek preuči glede druge terjatve (v višini 1.359.540 CZK), ker je ta terjatev izvršljiva in nezavarovana. Vendar je ta presoja precej omejena. Take nezavarovane terjatve se lahko preučijo samo glede obstoja, zneska in vrstnega reda, dolžniki pa jih lahko prerekajo samo iz razloga, da je terjatev zastarala ali je potekel rok za njeno izpolnitev.[39]

36. Zaradi teh posebnosti dolžniki, ki so v enakem položaju kot zakonca Radlinger, ne morejo prerekati zavarovanih terjatev. Zlasti ko se zavarovane terjatve nanašajo na dolgove iz potrošniških kreditnih pogodb, ni mogoče prerekati obstoja terjatve in izračuna dolgovanega zneska. Vprašanje, ali je pogodba, na podlagi katere je dolg nastal, v skladu s predpisi EU o varstvu potrošnikov, je bistveno za natančno opredelitev teh dveh točk. Posledica nespoštovanja predpisov o varstvu potrošnikov, ki jo določa člen 6(1) Direktive 93/13, je to, da določbe v pogodbi, na podlagi katerih je nastal dolg, niso dovoljene in potrošnika ne zavezujejo. Vendar taka nacionalna pravila, kakršna so pravila, ki so obravnavana v postopku v glavni stvari, sodišču, ki odloča o zadevi, preprečujejo, da bi opravilo potrebno presojo, in dolžniku prepovedujejo, da bi sam vložil tožbo.

37. Zdi se mi, da je to v neskladju z načelom učinkovitosti.

38. Glede izvršljivih nezavarovanih terjatev se zdi, da so možnosti dolžnikov za prerekanje legitimnosti takih terjatev iz razloga, da je nastanek dolga (potrošniška pogodba) v postopku zaradi insolventnosti v neskladju s predpisi EU o varstvu potrošnikov, če ne onemogočene, nedvomno pretirano otežene. Čeprav drži, da lahko dolžniki vložijo incidenčne zahtevke, s katerimi prerekajo obstoj, znesek in vrstni red takih terjatev (slednje v obravnavani zadevi ni pomembno), so razlogi, iz katerih lahko to storijo, omejeni. V skladu z zadevnimi nacionalnimi pravili sodišče ne more samo preučiti obstoja ali zneska terjatev, ki izvirajo iz potrošniške kreditne pogodbe, in dolžniki so omejeni na zatrjevanje, da so izvršljive nezavarovane terjatve zastarale ali da je potekel rok za njihovo izpolnitev. Zdi se mi, da taka pravila potrošnikom, ki so dolžniki, dejansko preprečujejo, da bi lahko prerekali obstoj ali znesek takih nezavarovanih terjatev, kadar terjatve temeljijo na določbah, ki so izrecno prepovedane z Direktivo 93/13.[40]

39. Zato ugotavljam, da je treba Direktivo 93/13 razlagati tako, da nasprotuje takim nacionalnim postopkovnim pravilom, kakršna so ta v postopku v glavni stvari, ki: (i) stečajnemu sodišču prepovedujejo, da bi pri obravnavanju incidenčnega zahtevka po uradni dolžnosti preučilo obstoj, znesek ali vrstni red izvršljivih nezavarovanih terjatev iz potrošniške kreditne pogodbe; (ii) takemu

37 — Glej sodbo Faber (C-497/13, EU:C:2015:357, točka 43 in navedena sodna praksa). V svojih sklepnih predlogih v tej zadevi sem predlagala drugačno opredelitev, in sicer, da „[…] je treba upoštevati vlogo posamezne določbe v celotnem postopku ter njegov potek in posebnosti pred nacionalnimi organi […]“. Sklepni predlogi generalne pravobranilke E. Sharpston v zadevi Faber (C-497/13, EU:C:2014:2403, točka 59).

38 — Glej sodbo Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615, točka 39 in navedena sodna praksa).

39 — Glej točke od 12 do 14 zgoraj.

40 — Glej člen 3(1) skupaj s točko 1(1)(e) v Prilogi I k Direktivi 93/13.

sodišču prepovedujejo, da bi po uradni dolžnosti preučilo legitimnost zavarovanih terjatev; in (iii) je zaradi njih onemogočena in/ali pretirano otežena možnost, da dolžnik lahko prereka izvršljivo nezavarovano terjatev, kadar take terjatve izvirajo iz potrošniške kreditne pogodbe, čeprav ima stečajno sodišče na voljo pravne in dejanske elemente, potrebne za izvedbo te naloge.

40. Predložitveno sodišče želi pridobiti tudi smernice, ali člen 22(2) Direktive 2008/48 nasprotuje spornim nacionalnim postopkovnim pravilom. Menim, da s tega vidika ni potrebno odgovoriti na prvo vprašanje. Države članice morajo na podlagi člena 22(2) zagotoviti, da se potrošniki ne odpovejo pravicam, ki so jim podeljene z določbami nacionalne zakonodaje, ki uveljavljajo Direktivo 2008/48 ali so z njo usklajene. V opisu nacionalnih pravil v predložitveni odločbi ni ničesar, kar bi se nanašalo na odpoved pravic potrošnika v smislu člena 22(2) in bi bilo za to zadevo pomembno. Poleg tega iz navedb predložitvenega sodišča glede dejstev ne izhaja, da sta se zakonca Radlinger odpovedala pravicam, ki jih imata na podlagi nacionalnih določb za izvajanje te direktive. Iz tega sledi, da člen 22(2) Direktive 2008/48 ne vpliva na vprašanje, ali so sporna nacionalna pravila v nasprotju z načeloma enakovrednosti in učinkovitosti.

Drugo vprašanje

41. V okviru drugega vprašanja predložitveno sodišče izpostavlja dvoje. Prvič, ali morajo nacionalna sodišča po uradni dolžnosti preučiti, ali upnik ni zagotovil informacij, naštetih v členu 10(2) Direktive 2008/48, tudi v primerih, kadar se dolžnik na to ne sklicuje? Drugič, ali je kreditna pogodba, če upnik dejansko ni zagotovil teh informacij, nična, kot je določeno v nacionalnem pravu?

42. Naj pred obravnavanjem teh vprašanj spomnim, da sta v postopku v glavni stvari zakonca Radlinger na podlagi kreditne pogodbe privolila, da bosta vzela zavarovano posojilo, in da nadaljnji postopek zaradi insolventnosti zadeva *dve terjatvi*, ki se nanašata na ta dolg. Prva terjatev (3.045.991 CZK) je zavarovana s tremi sredstvi, vključno z zavarovanjem v obliki hipoteke. Drugo terjatev (1.359.540 CZK) predstavljajo pogodbene kazni, določene s kreditno pogodbo kot posledica zamude zakoncev Radlinger.

43. Kreditna pogodba spada na področje uporabe Direktive 2008/48, ne pa tudi dolgovi ali terjatve upnika, ki so nastali na njeni podlagi. Vendar so kreditne pogodbe, zavarovane s hipoteko, izrecno izključene s področja uporabe Direktive 2008/48 (člen 2(2)(a)). Komisija v svojih stališčih navaja, da so nacionalne določbe, s katerimi je direktiva prenesena, širše v smislu področja uporabe od člena 2 Direktive 2008/48, saj zajemajo tudi kreditne pogodbe, zavarovane s hipoteko. To stališče ni v nasprotju s cilji Direktive 2008/48. Države članice lahko v skladu s pravom EU obdržijo ali sprejmejo nacionalno zakonodajo, ki je v skladu z določbami Direktive 2008/48 ali nekaterimi njenimi določbami o kreditnih pogodbah zunaj področja uporabe te direktive. [41]

44. Poleg tega iz ustaljene sodne prakse izhaja, da je v okviru postopka za predhodno odločanje na podlagi člena 267 PDEU, predložitveno sodišče tisto, ki presodi potrebo po predhodnem odločanju in primernost predloženih vprašanj. [42] Sodišče odločanje o predlogu za sprejetje predhodne odločbe zavrne, le če je očitno, da zahtevana razlaga prava Unije nima nobene zveze z dejanskim stanjem ali predmetom spora v postopku v glavni stvari, če je problem hipotetičen ali če Sodišče nima na voljo

41 — Glej uvodno izjavo 10 preambule k Direktivi 2008/48, navedeno zgoraj v točki 6, in sodbo SC Volksbank România (C-602/10, EU:C:2012:443, točke od 40 do 43).

42 — Sodba SC Volksbank România (C-602/10, EU:C:2012:443, točka 48).

pravnih in dejanskih elementov, potrebnih za to, da bi lahko koristno odgovorilo na zastavljena vprašanja.[43] V tem primeru ne gre za tak položaj. Tako ni niti najmanj očitno, da razlaga člena 10(2) Direktive 2008/48 ne more biti relevantna za rešitev tega spora v postopku v glavni stvari glede prve terjatve.[44]

45. Sporno nacionalno zakonodajo je torej treba uporabljati v skladu z Direktivo 2008/48, kot to razlaga Sodišče.

46. V obravnavani zadevi vprašanji, ali bi bila kreditna pogodba, ki je podlaga za nastanek zavarovanega dolga, zunaj področja uporabe Direktive 2008/48, če ne bi bilo izvedbenih pravil Češke republike, in ali bi ta direktiva urejala nezavarovane terjatve, za analizo nista pomembni. Za ti vprašanji je torej boljše, če ostaneta neodgovorjeni, da se bosta lahko obravnavali v prihodnji zadevi, v kateri bosta primerni.

47. Dalje, ugotavljam, da člen 10(2) Direktive 2008/48 vsebuje seznam 22 informacij, ki jih je treba navesti v kreditni pogodbi. Ugotoviti je treba, ali morajo nacionalna sodišča vsako informacijo s seznama preučiti po uradni dolžnosti?

48. Potrošnikom je treba pred sklenitvijo kreditne pogodbe in v pogodbi v skladu z zakonodajno ureditvijo iz Direktive 2008/48 zagotoviti informacije.[45] Informacije, naštete v členu 10 („Informacije, ki se morajo vključiti v kreditne pogodbe“), odražajo 19 različnih informacij, podrobneje opredeljenih v členu 5 („Predpogodbene informacije“), in cilj obeh določb je zagotoviti popolno obveščenost potrošnikov.[46]

49. Predložitveno sodišče želi pridobiti smernice, ali morajo nacionalna sodišča po uradni dolžnosti preučiti, ali je bila izpolnjena obveznost v členu 10(2)(d) do obveščanja potrošnika glede „skupnega zneska kredita in pogojev, ki urejajo črpanje“. Ali mora nacionalno sodišče upoštevati dejstvo, da posojilodajalec ni zagotovil tega, kar predložitveno sodišče opisuje kot „pravilne“ informacije glede skupnega zneska kredita? V okviru obravnavanega dejanskega stanja je v kreditni pogodbi določen znesek kredita, ki ga je treba izplačati potrošniku, vendar na podlagi dogovora, da se stroški posojilodajalca (na primer upravni stroški in odplačilo prvega obroka obresti) izravnajo z zneskom posojila, in da zneski, ki predstavljajo te stroške, v resnici potrošniku nikoli niso na voljo. Kadar skupni znesek kredita vključuje take stroške, je APR nižja kot v primerih, ko so ti stroški izključeni iz zneska, ki se dejansko plača.[47] Predložitveno sodišče zato sprašuje, ali morajo nacionalna sodišča po uradni dolžnosti preučiti to, da upnik ni zagotovil informacij glede skupnega zneska kredita, kot zahteva člen 10(2)(d).

50. To vprašanje je posebej pomembno za odločitev v postopku v glavni stvari: če predložitveno sodišče ugotovi, da potrošnik ni bil obveščen o skupnem znesku kredita, bo veljala druga obrestna mera in ostali dogovori bodo šteli za nične.[48]

51. Sodišče je že večkrat odločilo, da morajo nacionalna sodišča nekatere določbe zakonodaje EU o varstvu potrošnikov uporabiti po uradni dolžnosti. Ta zahteva „je bila utemeljena s preudarkom, da sistem varstva, ki je bil uveden s temi direktivami, temelji na ideji, da je potrošnik v razmerju do prodajalca ali ponudnika v podrejenem položaju glede pogajalske sposobnosti in ravni obveščenosti ter da obstaja nezanemarljivo tveganje, da potrošnik predvsem zaradi nevednosti ne bo uveljavljal pravnega pravila, namenjenega njegovemu varstvu“.[49] Sodišče je to načelo uporabilo, ko je (na primer)

43 — Sodba SC Volksbank România (C-602/10, EU:C:2012:443, točka 49).

44 — Sodba SC Volksbank România (C-602/10, EU:C:2012:443, točka 50) in sklep Pohotovosť (C-76/10, EU:C:2010:685, točke od 33 do 35).

45 — Glej točko 9 zgoraj.

46 — Glej uvodni izjavi 19 in 31 preambule k Direktivi 2008/48.

47 — Glej točko 59 in naslednje spodaj, v katerih obravnavam četrto vprašanje.

48 — Glej točko16 zgoraj.

49 — Glej sodbo Faber (C-497/13, EU:C:2015:357, točka 42 in navedena sodna praksa).

obravnavalo pravico potrošnika, da nasproti kreditodajalcu uveljavlja pravice v skladu s členom 11(2) Direktive 87/102/EGS,[50] in glede pravice potrošnika, da odstopi od pogodbe, ki je bila sklenjena zunaj poslovnih prostorov.[51] V sodbi Faber,[52] v kateri se je postavilo vprašanje, ali prodajalec dolguje kupcu garancijo na podlagi prodajne pogodbe za avtomobil, je nacionalno sodišče želelo pridobiti smernice, ali mora po uradni dolžnosti preučiti položaj kupca kot potrošnika v smislu člena 1(2) Direktive 1999/44/ES,[53] čeprav se F. Faber ni sklicevala na ta status v nacionalnem postopku.

52. Menim, da je mogoče koristno uporabiti ista načela pri presoji, ali je zaradi nacionalnih postopkovnih pravil, kakršna so ta, ki so obravnavana v postopku v glavni stvari, uporaba prava EU onemogočena ali pretirano otežena. Drugače povedano: ali so ta nacionalna pravila v skladu z načelom učinkovitosti?[54]

53. Iz opisa, ki ga je navedlo predložitveno sodišče glede postopkovnih pravil, ki urejajo nacionalne postopke zaradi insolventnosti, je jasno, da nacionalna sodišča ne morejo oceniti, ali je bila zahteva, da morajo dajalci kredita potrošnikom, ki so dolžniki, zagotoviti informacije, zahtevane na podlagi člena 10(2), izpolnjena. Zdi se tudi, da zakonca Radlinger tega vprašanja nista mogla predložiti.

54. Potrošniki potrebujejo informacije, določene v členu 10(2)(d), da: (i) lahko ocenijo znesek, ki ga plačujejo za kredit; (ii) ugotovijo, ali lahko dobijo boljšo ponudbo drugje; in (iii) organizirajo svoja osebna denarna sredstva, da se izognejo omejitvam in nevšečnostim, ki jih povzroči plačilna nesposobnost. Ti elementi so v skladu s cilji Direktive 2008/48, da se zagotovi visoka raven varstva potrošnikov in vzpostavi pravi notranji trg.[55] Informacije, ki se nanašajo na skupni znesek kredita, so pomembne za izračun APR v potrošniški kreditni pogodbi.[56] Za potrošnika so mogoče še pomembnejši pogoji, ki urejajo črpanje: koliko denarja bo imel na razpolago na podlagi kreditne pogodbe?

55. Če nacionalna postopkovna pravila potrošniku, ki je postal dolžnik, preprečujejo, da bi se skliceval na dejstvo, da dajalec kredita ni zagotovil informacij v skladu s členom 10(2)(d), je potrošnik prikrajšan za varstvo, ki ga ima na podlagi Direktive 2008/48.

56. To, ali so bile te informacije v tem postopku zagotovljene, bi lahko vplivalo na obstoj upnikove terjatve in znesek, ki ga mora dolžnik plačati. Če sodišče, ki odloča o zadevi, ne more preučiti tega vprašanja, ne more ugotoviti, ali so terjatve, ki izvirajo iz potrošniške kreditne pogodbe, v skladu s (širšimi) nacionalnimi pravili za izvajanje Direktive 2008/48. Prav tako ne more uporabiti nacionalnih pravil, ki določajo kazni, ko dajalec kredita ne zagotovi informacij glede skupnega zneska kredita in pogojev, ki urejajo črpanje posojila. Zaradi teh nacionalnih pravil se lahko odgovornost potrošnika zmanjša ali celo ugasne.

57. Iz tega sledi, da postopkovna pravila, ki nacionalnemu sodišču preprečujejo, da bi obravnavalo, ali je bila zahteva iz člena 10(2)(d) Direktive 2008/48 izpolnjena, spodkopavajo učinkovitost varstva, ki ga daje ta direktiva. Nacionalno sodišče mora imeti možnost, da to presojo opravi po uradni dolžnosti, in kadar je to primerno, izreče kazni na podlagi nacionalnega prava zaradi neizpolnjevanja zahtev.[57]

50 — Direktiva Sveta z dne 22. decembra 1986 o približevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi s potrošniškimi krediti (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 15, zvezek 1, str. 326–331). Glej sodbo Rampion in Godard (C-429/05, EU:C:2007:575, točke od 60 do 65).

51 — Glej sodbo Martín Martín (C-227/08, EU:C:2009:792).

52 — Glej sodbi Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, točke od 45 do 57) in Faber (C-497/13, EU:C:2015:357, točka 46).

53 — Direktiva 1999/44/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. maja 1999 o nekaterih vidikih prodaje potrošniškega blaga in z njim povezanih garancij (UL L 171, 7.7.1999, str. 12).

54 — Glej opombo 35 zgoraj.

55 — Glej uvodne izjave 6, 7, 8 in 9 preambule k Direktivi 2008/48.

56 — APR je opredeljena kot skupni stroški kredita, izraženi kot letni odstotek tega zneska; glej člen 3(i) Direktive 2008/48.

57 — Predložitveno sodišče mora preveriti, ali so kazni učinkovite, sorazmerne in odvračilne za namene člena 23 Direktive 2008/48. Glede na podatke iz točke 16 zgoraj se zdi, da je tako.

58. Zato ugotavljam, da je treba člen 10(2)(d) Direktive 2008/48 razlagati tako, da mora nacionalno sodišče, ki odloča v postopku zaradi insolventnosti, ki se nanaša na potrošniško kreditno pogodbo, po uradni dolžnosti preučiti, ali je upnik dolžniku zagotovil informacije iz te določbe, in izreči zadevne kazni na podlagi nacionalnega prava, če se ta obveznost ni upoštevala. [58]

Četrto vprašanje

59. V okoliščinah, ko kreditna pogodba določa znesek kredita, ki ga je treba odplačati, vendar je dogovorjeno, da se terjatve posojilodajalca iz naslova pristojbine in plačila prvega obroka izravnajo s tem zneskom tako, da ti zneski potrošniku niso dejansko nikoli izplačani, ampak vedno ostanejo na razpolago posojilodajalcu: (i) kolikšen je „skupni znesek kredita“ za namene člena 10(2) Direktive 2008/48; (ii) kolikšni so „zneski črpanja“ v formuli za izračun APR iz Priloge I k tej direktivi; in (iii) ali vključitev teh zneskov vpliva na izračun?

60. Pojem „skupni znesek kredita“ je v členu 3(l) opredeljen tako, da pomeni „[…] najvišjo dovoljeno mejo ali vsoto vseh zneskov, ki so na voljo po kreditni pogodbi“. Vendar besedilo Direktive 2008/48 ne navaja, ali ta znesek poleg zneska posojila, ki ga potrošnik dejansko prejme, vključuje tudi stroške, kot so upravni stroški in kakršna koli plačila obresti, ki jih posojilodajalec zadrži in niso nikoli plačani potrošniku; oziroma ali to pomeni znesek, ki ga prejme potrošnik brez takih stroškov. [59]

61. Komisija, Češka republika, Nemčija in Poljska se strinjajo, da skupni znesek kredita pomeni slednje. Te stranke se tudi strinjajo, da če se namesto tega skupni znesek opredeli tako, da se taki stroški prištejejo k znesku, ki se dejansko izplača potrošniku, bo zaradi tega APR nižja, kot če bi bila izračunana samo na podlagi zneska, izplačanega potrošniku brez stroškov. Zakonca Radlinger in družba Finway na to niso dali pripomb.

62. Zdi se mi, da je naravni pomen izraza „[…] vsota vseh zneskov, ki *so na voljo* po kreditni pogodbi“, [60] „znesek posojila brez stroškov posojilodajalca“, to je znesek, ki se dejansko izplača potrošniku in mu je tako na razpolago za uporabo. Ta znesek ustreza tudi znesku črpanja v formuli za izračun APR v Prilogi 1 k Direktivi 2008/48.

63. Tako razumevanje je tudi v skladu z ureditvijo v Direktivi 2008/48 v delu člena 3(h), v katerem je navedeno, da „skupni znesek, ki ga mora plačati potrošnik, pomeni vsoto skupnega zneska kredita in skupnih stroškov kredita za potrošnika“. Če se za „skupni znesek kredita“ šteje, da vključuje stroške kot so plačila obresti in upravnih stroškov, bi se ti zneski pri ugotavljanju skupnega zneska, ki ga mora plačati potrošnik, upoštevali dvakrat – enkrat, ko se ugotavlja „skupni znesek kredita“, in ponovno, ko se ugotavljajo skupni stroški kredita za potrošnika, kot je opredeljeno v členu 3(g). Zaradi tega bi bila ureditev v Direktivi protislovna.

58 — Glej sodbo Kušionová (C-34/13, EU:C:2014:2189, točka 59 in navedena sodna praksa).

59 — Komisija navaja primer na strani 11, opomba 12, delovnega dokumenta služb Komisije „Smernice o uporabi Direktive 2008/48/ES glede stroškov in efektivne obrestne mere“ SWD(2012) 128 final (v nadaljnjem besedilu: Smernice Komisije o uporabi Direktive 2008/48/ES). Dajalec kredita zagotovi 5 000 EUR, vendar se s potrošnikom dogovori, da se stroški v višini 100 EUR plačajo iz skupnega zneska in ne iz drugih sredstev potrošnika. Potrošnik torej prosto razpolaga s 5 000 EUR minus 100 EUR = 4 900 EUR. Komisija meni, da je slednji znesek skupni znesek kredita, opredeljen v členu 3(l) Direktive 2008/48.

60 — Moj poudarek.

64. Stroški, ki jih bo potrošnik morebiti moral plačati na podlagi kreditne pogodbe, se lahko razlikujejo po naravi in dajalci kredita jih lahko izračunajo na različne načine in z različnimi spremenljivkami.[61] Če bi se taki elementi upoštevali pri izračunu APR, bi to lahko spodkopalo cilje Direktive 2008/48 glede zagotavljanja preglednosti in primerljivosti ponudb za kredit. Kadar se stroški ne izračunajo v skladu z enotnimi pravili, bo zaradi vključitve stroškov v „skupni znesek kredita“ realna primerjava otežena, če ne onemogočena. Take stroške je treba iz izračuna APR izključiti prav zato, da se zagotovita preglednost in primerljivost.

65. Nazadnje poudarjam, da je Direktiva 2008/48 ukrep popolne uskladitve.[62] Zato je bistveno, da se „skupni znesek kredita“ in zneski, vključeni v členitev, za namene uporabe formule iz Priloge 1 razlagajo enako v vseh državah članicah.

66. Zato menim, da se „skupni znesek kredita“ iz člena 10(2)(d) Direktive 2008/48 nanaša na zneske, ki so na voljo potrošniku po kreditni pogodbi v smislu člena 3(l), in sicer na zneske, ki jih posojilodajalec dejansko izplača potrošniku, in so tako potrošniku na razpolago za uporabo, brez kakršnih koli stroškov, ki jih mora plačati dajalcu kredita. Črpanje v formuli za izračun APR v Prilogi 1 k tej direktivi je enako skupnemu znesku kredita.

Tretje vprašanje

67. Predložitveno sodišče s tretjim vprašanjem sprašuje, ali imajo določbe Direktive 93/13 in Direktive 2008/48 neposreden učinek ob upoštevanju zlasti dejstva, da se postopek v glavni stvari nanaša na „horizontalen“ spor med posamezniki.

68. Zdi se mi, da strogo gledano to vprašanje ni pomembno.

69. Določbe obeh direktiv so bile prenesene v nacionalno pravo. Zato se strankam v postopku v glavni stvari na te določbe ni treba neposredno sklicevati.

70. Ker je spor v postopku v glavni stvari spor med potrošnikom in ponudnikom, se nobena od strank ne more sklicevati na neposredni učinek Direktive 93/13 in Direktive 2008/48. Kljub temu obstaja ustaljena sodna praksa, da mora nacionalno sodišče, ki odloča o sporu med posamezniki, pri uporabi predpisov notranjega prava upoštevati vsa pravila nacionalnega prava in jih razlagati, če je mogoče, v smislu besedila in namena te direktive, da bi tako prišlo do rešitve, ki je v skladu z njenim ciljem.[63]

Peto in šesto vprašanje

71. Predložitveno sodišče želi s petim vprašanjem pridobiti smernice glede pomena točke 1(e) Priloge k Direktivi 93/13. S šestim vprašanjem se želi prepričati, ali pogodbene kazni, kakršne so tiste, ki se obravnavajo v tej zadevi, niso dovoljene za namene te direktive, in če je tako, ali morajo nacionalna sodišča izključiti uporabo vseh takih določb ali samo nekaterih. Obe vprašanji bom obravnavala skupaj.

72. Pogoji, katerih cilj ali učinek je, da mora potrošnik, ki ne izpolni obveznosti, plačati nesorazmerno visoko nadomestilo, v skladu s točko 1(e) Priloge k Direktivi 93/13 niso dovoljeni za namene te direktive in zato v skladu s členom 6(1) niso zavezujoči.

61 — Glej Smernice Komisije o uporabi Direktive 2008/48/ES, str. 5.

62 — Glej uvodno izjavo 9.

63 — Glej sklepne predloge generalnega pravobranilca P. Mengozzija v zadevi Rampion in Godard (C-429/05, EU:C:2007:199, točke od 31 do 33) in sodbo Faber (C-497/13, EU:C:2015:357, točka 33).

73. Sodišče je odločilo, da člena 3(1) in 4(1) Direktive 93/13 določata splošne pogoje glede tega, ali pogodbeni pogoji v okviru področja uporabe direktive niso dovoljeni. Nacionalna sodišča morajo na podlagi tega zakonodajnega ozadja odločiti, ali določen pogoj ni dovoljen za namene člena 3(1).[64] Merila, pomembna za to presojo v tem primeru, bodo vključevala relativno moč finančne družbe glede na pogajalski položaj potrošnika in to, ali so bile kazenske določbe vnaprej določeni standardni pogoji, o katerih se zakonca Radlinger nista pogajala in nista imela vpliva nanje.[65]

74. Oceniti je treba kumulativni učinek vseh takih določb v kreditni pogodbi, ker se uporabijo, razen če niso uspešno pravno izpodbijane. (Vendar se potrošnik morda ne zaveda, da lahko izpodbija take določbe, ali jih ne more izpodbijati zaradi stroškov ali ker mu nacionalna postopkovna pravila tega ne dovoljujejo.)

75. Drugi del člena 6(1) Direktive 93/13 izrecno določa, da pogodbe, sklenjene med prodajalcem ali ponudnikom in potrošnikom, še naprej zavezujejo obe stranki „na podlagi teh pogojev“, če je nadaljnji obstoj te pogodbe mogoč „brez nedovoljenih pogojev“. Zato „morajo nacionalna sodišča nedovoljeni pogodbeni pogoj razglasiti za neuporaben, tako da nima zavezujočih učinkov za potrošnika, ne smejo pa spremeniti njegove vsebine“.[66] Iz tega sledi, da če kazenske določbe niso dovoljene v smislu člena 3(1) Direktive 93/13, morajo nacionalna sodišča izključiti *vse* take določbe in ne samo nekaterih.

76. Glede na naravo in pomen javnega interesa, na katerem temelji varstvo potrošnikov na podlagi Direktive 93/13, morajo države članice zagotoviti ustrezna in učinkovita sredstva „za preprečevanje nadaljnje uporabe nedovoljenih pogojev v pogodbah, ki jih s potrošniki sklenejo prodajalci ali ponudniki“ (člen 7(1)). Če bi nacionalna sodišča lahko spremenila vsebino nedovoljenih pogojev v takih pogodbah, bi to lahko (paradoksno) ogrozilo uresničitev dolgoročnega cilja iz člena 7, „ker bi oslabilo odvračalni učinek že z neuporabo takih nedovoljenih pogojev za potrošnika“.[67]

77. Če je nacionalno sodišče ugotovilo, da kazenske določbe niso dovoljene za namene točke 1(e) Priloge k Direktivi 93/13, ali je treba upoštevati kumulativni učinek vseh takih določb v pogodbi, namesto da se presoja omeji na tiste, pri katerih izpolnitvi upnik vztraja, ali da se ne upoštevajo tiste, ki so v skladu z nacionalnim pravom nične?

78. Po mojem mnenju je treba kumulativni učinek kazenskih določb upoštevati.

79. Prvič, ta položaj je v skladu s cilji Direktive 93/13, ki vključujejo izkoreninjenje prakse vključevanja nedovoljenih pogojev v potrošniške pogodbe in zagotavljanje, da so potrošniki zaščiteni pred zlorabo moči prodajalca ali ponudnika, ki je v močnejšem pogajalskem položaju v primerjavi s potrošnikom.[68] Drugič, s členom 7(1) Direktive 93/13 je v skladu, da je treba take pogoje v celoti razveljaviti, da bi ponudnike in zlasti dajalce kreditov na politično in ekonomsko občutljivem področju potrošniških kreditov odvrnili od vključevanja takšnih pogojev v kreditne pogodbe. To še zlasti velja, ko so take določbe v standardnih pogojih, o katerih se stranki nista pogajali.

80. Zato ugotavljam, da mora za namene členov 3 in 4 Direktive 93/13 in točke 1(e) Priloge k tej direktivi predložitveno sodišče preučiti, ali mora potrošnik zaradi kumulativnega učinka vseh kazenskih določb v potrošniški kreditni pogodbi plačati nesorazmerno visoko nadomestilo tudi takrat, ko upnik ne vztraja pri njihovi izpolnitvi v celoti ali ko so nekatere kazenske določbe z vidika nacionalnega prava nične. Če se za take določbe ugotovi, da niso dovoljene, mora biti njihova uporaba za potrošnika v celoti izključena.

64 — Glej sodbo Asbeek Brusse in de Man Garabito (C-488/11, EU:C:2013:341, točka 55 in navedena sodna praksa).

65 — Člen 3(1) Direktive 93/13, glej tudi sklep Pohotovosť (C-76/10, EU:C:2010:685, točke od 57 do 59).

66 — Glej sodbo Asbeek Brusse in de Man Garabito (C-488/11, EU:C:2013:341, točki 56 in 57 in navedena sodna praksa).

67 — Glej Asbeek Brusse in de Man Garabito (C-488/11, EU:C:2013:341, točka 58).

68 — Glej člena 3(1) in 6(1), glej tudi uvodni izjavi štiri in devet preambule k Direktivi 93/13.

Predlog

81. Glede na zgoraj navedene ugotovitve Sodišču predlagam, naj na vprašanja za predhodno odločanje, ki jih je predložilo Krajský soud v Praze, odgovori tako:

— Direktivo Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah je treba razlagati tako, da nasprotuje nacionalnim postopkovnim pravilom, kakršna so ta v postopku v glavni stvari, ki: (i) stečajnemu sodišču prepovedujejo, da bi pri obravnavanju incidenčnega zahtevka po uradni dolžnosti preučilo obstoj, znesek ali vrstni red izvršljivih nezavarovanih terjatev iz potrošniške kreditne pogodbe; (ii) takemu sodišču prepovedujejo, da bi po uradni dolžnosti preučilo legitimnost zavarovanih terjatev; in (iii) je zaradi njih potrošniku, ki je dolžnik, onemogočeno in/ali pretirano oteženo prerekanje izvršljivih nezavarovanih terjatev, če take terjatve izvirajo iz potrošniške kreditne pogodbe, čeprav ima stečajno sodišče na voljo pravne in dejanske elemente, potrebne za izvedbo te naloge.

— Člen 10(2)(d) Direktive 2008/48/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. aprila 2008 o potrošniških kreditnih pogodbah in razveljavitvi Direktive Sveta 87/102/EGS je treba razlagati tako, da mora nacionalno sodišče, ki odloča v postopku zaradi insolventnosti na podlagi potrošniške kreditne pogodbe, po uradni dolžnosti preučiti, ali je upnik dolžniku zagotovil informacije iz te določbe, in izreči zadevne kazni na podlagi nacionalnega prava, če se ta obveznost ni upoštevala.

— „Skupni znesek kredita“ iz člena 10(2)(d) Direktive 2008/48 je treba razumeti tako, da se nanaša na zneske, ki so na voljo potrošniku po kreditni pogodbi v smislu člena 3(l), in sicer na zneske, ki jih posojilodajalec dejansko izplača potrošniku, in so tako potrošniku na razpolago za uporabo, brez dodatnih stroškov, ki jih mora plačati dajalcu kredita. Črpanje v formuli za izračun letne efektivne obrestne mere v Prilogi 1 k tej direktivi je enako skupnemu znesku kredita.

— Predložitveno sodišče mora za namene členov 3 in 4 Direktive 93/13 in točke 1(e) Priloge k tej direktivi presoditi, ali mora potrošnik zaradi kumulativnega učinka vseh kazenskih določb v potrošniški kreditni pogodbi plačati nesorazmerno visoko nadomestilo tudi takrat, ko upnik ne vztraja pri njihovi izpolnitvi v celoti ali ko so nekatere kazenske določbe z vidika nacionalnega prava nične. Če se za take določbe ugotovi, da niso dovoljene, mora biti njihova uporaba za potrošnika v celoti izključena.